

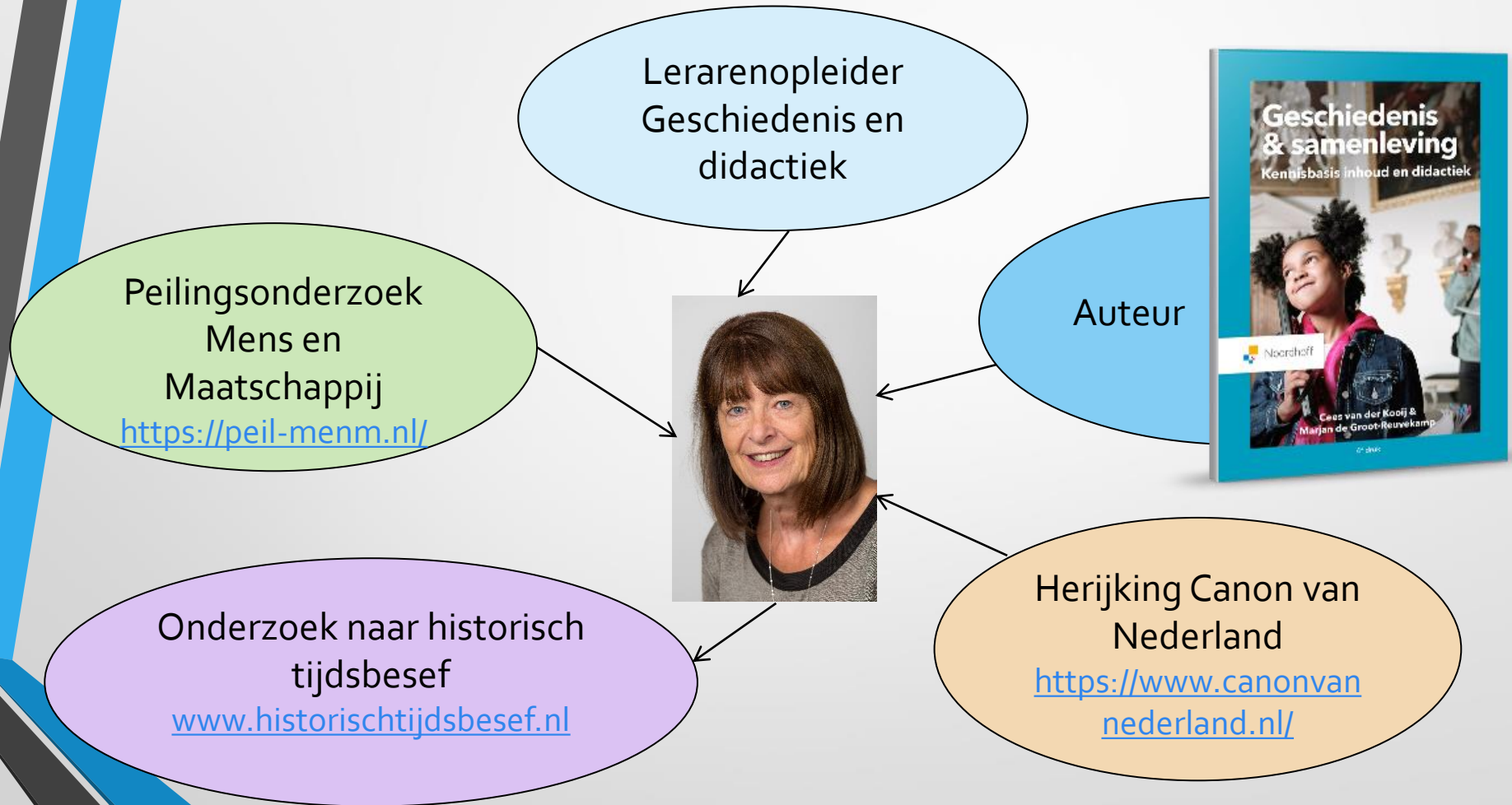
Effectieve didactische aanpakken voor M&M

Dr. Marjan de Groot-Reuvekamp

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Even voorstellen

GEOGRAFISCH EN HISTORISCH BESEF ONTWIKKELEN OP DE BASISCHOOL

Een literatuurstudie naar onderzoek over
aardrijkskunde- en geschiedenisonderwijs
in het primair onderwijs

Lesniveau

- Didactiek

Schoolniveau

- Inrichting curriculum
- Schoolleiderschap
- Leerkrachtniveau
- Leerlingniveau

Opbouw presentatie

- Doelen en werkwijze voor M en M onderwijs in Nederland
- Bewezen effectieve didactisch aanpakken
 - Wat is houdt de didactiek in?
 - Hoe kan deze worden toegepast?
 - Wat zijn resultaten?
- Rol van de schoolleider
- Vragen

Oriëntatie op jezelf en de wereld

- Mens en samenleving (kerndoelen 34 t/m 39)
- Natuur en techniek (kerndoelen 40 t/m 46)
- Ruimte (kerndoelen 47 t/m 50)
- Tijd (kerndoelen 51 t/m 53)

- <https://www.slo.nl/thema/meer/tule/orientatie-jezelf-wereld/>

curriculum.nu

Digitale
geletterdheid

Engels

Nederlands

Rekenen &
Wiskunde

Burgerschap

Bewegen &
Sport

Kunst & Cultuur

Mens & Natuur

Mens &
Maatschappij

<https://www.curriculum.nu/voorstellen/>

Kerdoelen voor Tijd

- 51

De leerlingen leren gebruik te maken van **eenvoudige historische bronnen** en ze leren **aanduidingen van tijd en tijdsindeling** te hanteren.

- 52

De leerlingen leren over **kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken**: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en holocaust; televisie en computer. De vensters van de **canon van Nederland** dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.

- <https://www.canonvannederland.nl/>

- 53

De leerlingen leren over de **belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis** en kunnen die voorbeeldmatig **verbinden met de wereldgeschiedenis**.

Werkwijze basisscholen NL

- ca. 20% aparte lessen voor aardrijkskunde / geschiedenis
- bijna 60 % thematische methode voor OJW
- ca. 20 % ontwerpt zelf thematisch onderwijs voor OJW

- De Groot-Reuvekamp (2021) Onderzoek werkveld Fontys Hogescholen

Argumenten van scholen

APARTE VAKKEN

- Duidelijke leerdoelen en leerlijn
- Rode draad waarborgen
- Meer variatie voor leerlingen
- Bewuste keuze voor SBO
- Gemak voor leerkracht
- Doorgaande leerlijn waarborgen
- Bewust 3 verschillende methodes en daarnaast thematijd

THEMATISCH

- Sluit aan bij visie
 - Montessori, Jenaplan, onderzoekend en ontwerpend leren
- Meer enthousiasme en hogere betrokkenheid leerlingen
- Betere betrokkenheid ouders
- onderzoekende houding stimuleren
- eigenaarschap vergroten
- leren in samenhang is betekenisvoller voor leerlingen
- Stimuleren van 21^e-eeuwse vaardigheden
- Beklijft beter

Voordelen Vakkenintegratie

1. Betere aansluiting bij een steeds complexere samenleving
2. Meer betekenisvol leren
- 3. Meer motivatie bij leerlingen**
- 4. Betere leerprestaties**
5. Meer passend bij een constructivistische leerstijl en het brein van adolescenten
- 6. Meer mogelijkheden voor diepgaand begrip, hogere-orde-denken en kritisch denken**
7. Meer zelfstandige rol van leerlingen in het leerproces

(Wilschut & Pijls, 2018)

<http://www.hva.nl/kc-onderwijs-opvoeding/gedeelde-content/nieuws/nieuwsberichten/2018/11/effecten-van-vakkenintegratie.html>

Resultaten

- **Meer motivatie**

niet aangetoond,
m.u.v. **wiskunde**,
taalvaardigheid en
natuurwetenschappen

- **Betere leerprestaties**

niet aangetoond, m.u.v.
Re/wi voor het leren bij
natuurwetenschappen
Taal voor het leren van
taal en van **vakinhoud**

- **Meer diepgaand begrip,
hogere-orde-denken en
kritisch denken**

Vrijwel **geen**
bewijs

Didactiek

- Begeleid onderzoekend leren
- Omgevingsonderwijs
- Leren door doen
- Inzet specifieke leermiddelen
- Taalgericht vakonderwijs

<https://www.nwo.nl/sites/nwo/files/media-files/Beneker%2B%26%2BVan%2BBoxtel%2B%282020%29%2B-%2BGeografisch%2Ben%2BHistorisch%2BBesef%2Bop%2Bde%2BBasis school.pdf>

Didactiek

- **Begeleid onderzoekend leren**
- Omgevingsonderwijs
- Leren door doen
- **Inzet specifieke leermiddelen**
- **Taalgericht vakonderwijs**

<https://www.nwo.nl/sites/nwo/files/media-files/Beneker%2B%26%2BVan%2BBoxtel%2B%282020%29%2B-%2BGeografisch%2Ben%2BHistorisch%2BBesef%2Bop%2Bde%2BBasis school.pdf>

Begeleid onderzoekend leren Wat?

- Leren vanuit verwondering en nieuwsgierigheid, door waarnemen, bevragen, nadenken, handelen en reflecteren (Van Graft, Klein Tank & Beker, 2014)
- Leerlingen werken vaak in groepjes zelfstandig aan taken
- Leerlingen zijn eigenaar van/ sturen hun eigen leerproces

Begeleid onderzoekend leren Hoe?

Begeleiding van de leerkracht is essentieel

- Prikkelen van de nieuwsgierigheid van de leerlingen
- Introductie met gevarieerde beeldvormers
- Selecteren van betrouwbare websites en informatieve boeken
- Maken van stappenplannen
- Feed-up – feedback – feed-forward

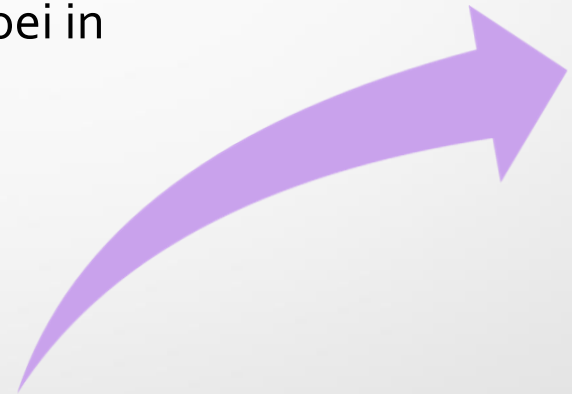

Begeleid onderzoekend leren Resultaten?

Historisch onderzoek ondersteund door **betekenisvolle vragen**, **stappenplannen** en **schema's**, leidt tot groei in

- historische kennis
- historische vaardigheden
- taalvaardigheden

❖ Er zijn ook studies waar dit **niet** werd aangetoond

Inzet specifieke leermiddelen

Wat?

- Tijdbalken
- Kaarten
- Globe
- Atlas
- Beeldmateriaal
- Voorwerpen
- Verhalen

Inzet specifieke leermiddelen

Hoe?

Beeldvormingsschema

A. De werkelijkheid

B. Afbeeldingen

C. Het gesproken woord

D. Het geschreven/gedrukte woord

E. Doen

Inzet specifieke leermiddelen

Resultaten?

- Inzetten van specifieke leermiddelen gebeurt nog te weinig
- Inzet van tijdbalken heeft positief effect op doelen voor historisch tijdsbesef:
 - aanduidingen van tijd gebruiken
 - in chronologische volgorde plaatsen
 - op de tijdbalk plaatsen
 - kenmerkende aspecten herkennen
 - verandering en continuïteit benoemen

<https://www.historischtijdsbesef.nl/>

Taalgericht vakonderwijs Wat?

- Koppelen van doelen voor AK en GS aan taaldoelen
- Context
- Interactie
- Taalsteun
- Gericht op begripsontwikkeling

win-win situatie

Taalgericht vakonderwijs

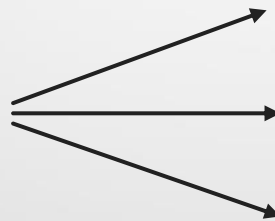
Hoe?

Begripsontwikkeling

- Cognitieve complexiteit verkleinen
- Contextuele inbedding vergroten

- Drietrapsmodel

1. Ervaringscontext aanbrengen
2. Tekst behandelen
3. Toepassen van het geleerde

Dat beurt licht in de weldernij.

Erik lag in zijn bed en baste met zijn aankanter op de muur. Het licht van de aankanter gaf een flauw bastel op de poster. Hij kon de sterren van Ajax nog net zien. Hij drukte op de raffeloer en het licht kwam uit.

"Nee, ik ga toch nog even lezen"; dacht Erik. Hij drukte weer op de raffeloer maar de kanter kwam niet aan. "Hoe kan dat nu?", dacht Erik. Zou de deusel ineens op zijn of zit de kanter misschien los in de molling. Erik drukte nog eens op de raffeloer maar er gebeurde niets. "Morgen zal ik hem wel open maken".

De volgende morgen was Erik al vroeg op. Met een woepel naast zich had hij de aankanter open gedraaid. Het kantertje en de molling lagen voor hem op tafel. De punnikjes van de draden staken uit de aankanter. De twee losse draadjes knufte Erik aan het kantertje terwijl hij de andere punnikjes met de polen van de deusel knufte. Het kantertje ging bassen.

Gelukkig maar voor Erik dat de draden goed gemoffeld waren want anders zou er dikknopsel ontstaan. "Het kantertje en de deusel zijn dus nog goed!", dacht Erik.

Misschien zat de fout in de molling. Voorzichtig draaide hij het kantertje weer in de molling en knufte de twee punnikjes van de draden er aan. Nu nog de kale einden van de draden tegen de polen van de deusel aanhouden en het kantertje moet weer gaan bassen.

De most gaat door het ene draadje naar de kanter en via het andere draadje weer terug naar de deusel. Er most expentie. Er is een mostring ontstaan. De deusel is eigenlijk een mostbron.

Taalgericht vakonderwijs

Hoe?

- De leerkracht als taalleerkracht: interactie en taalsteun

TAAL AANBOD

- Betrokkenheid
- Begrijpelijkheid
- Boven niveau

TAAL RUIMTE

- Beurtruimte
- Onderwerpsruimte

FEEDBACK

- Verbeteren
- Helpen, verhelderen
- Bevestigen

Taalgericht vakonderwijs Resultaten?

- Koppeling van AK en GS aan doelen voor lees- en schrijfonderwijs werkt positief
- Stappenplannen en schema's
- Cognitive apprenticeship

Schoolleider

- Duidelijke visie op onderwijs voor M&M in schoolplan
- Coördinatie door een expertdocent
- Samenhang in het curriculum (horizontaal en verticaal)
- Opbouw in de leerlijn
- Kwaliteitszorg
- Professionalisering

A quote in a dashed box. The text is in a purple, serif font. The box is a rounded rectangle with a dashed border. There is a small circle at the bottom right corner of the box.

Een leider kan
inspireren, het
zijn de volgers
die een beweging
starten.

Literatuur

- Béneker, T., Van Boxtel, C., De Leur, T., Smits, A., Blankman, M., & en De Groot-Reuvekamp, M. (2020). *Geografisch en historisch besef ontwikkelen op de basisschool een literatuurstudie naar onderzoek over aardrijkskunde- en geschiedenisonderwijs in het primair onderwijs*. Universiteit Utrecht en Amsterdam.
- Cooper, H. (2012). *History 5-11*. Londen: Fulton.
- Damhuis, R., Vonk, A., Tammes, A-C., & Postma, G. (2013). Taal, denken en geschiedenis. Historisch redeneren met kinderen op de basisschool. *Kleio*, 54, 4-9.
- De Groot-Reuvekamp, M. (2017). *Timewise. Improving pupils' understanding of historical time in primary school* [Proefschrift]. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Drie, J. van (2012). *Taalgericht vakonderwijs in de Mens- en Maatschappijvakken*. Amsterdam: Landelijk Expertisecentrum Mens-en Maatschappijvakken.
- Inspectie van het onderwijs. (2015). *Wereldoriëntatie, de stand van zaken in het basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.
- Pompert, B., & Koster, G. (2017). *Thema's en Taal. Ontwikkelingsgerichte activiteiten in de midden- en bovenbouw*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Valk, A. Baalman, M., Van der Laan, M., & Olijhoek, V. (2016). *Actief met taal in de zaakvakken. Didactische werkvormen voor het basisonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Van Beek, W., & Verhallen, M. (2012). *Taal een zaak van alle vakken, geïntegreerd taal-en zaakvakonderwijs op de basisschool*. Bussum: Coutinho.
- Van der Kooij, C., & De Groot-Reuvekamp, M. (2020). *Geschiedenis en Samenleving. Kennisbasis, inhoud en didactiek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Wilschut, A., & Pijls, M. (2018). *Effecten van vakintegratie. Een literatuurstudie*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding, HvA.

Dank voor jullie aandacht

Historisch Tijdsbesef

Theorie en praktische voorbeelden voor het basisonderwijs

HOME

ONDERZOEK

TIJDWIJS

PUBLICATIES

CONTACT

HOME

HISTORISCHTIJDSBESEF.NL

Op deze website vind je informatie over het bevorderen van het historisch tijdsbesef bij leerlingen van 6 tot 12 jaar. De inhoud is gebaseerd op het promotieonderzoek van Marjan de Groot-Reuvekamp: "Bevordering van het historisch tijdsbesef bij leerlingen van 6 tot 12 jaar".

TAAL

 [Nederlands](#)

 [English](#)

www.historischtijdsbesef.nl

marjan@historischtijdsbesef.nl